

Marjolein Kool

Didactiek van Wiskunde en Rekenen
Pabo Hogeschool Utrecht
 marjolein.kool@hu.nl

Boekbespreking Arjen Sevenster: De wind van morgen

Schoonheid sterker dan de dood

De begin vorig jaar overleden wiskundige Arjen Sevenster hield tijdens zijn ziekteproces vrienden en bekenden op de hoogte middels wat hij noemde zijn kroniek: per e-mail verzuurde updates van zijn ziekte, vergezeld gaand met zijn overpeinzingen en gedichten over leven, werk en de naderende dood. Deze kroniek is nu verschenen in boekvorm. Wiskundige en dichteres Marjolein Kool las het met veel bewondering.

Kun je heimwee hebben naar iemand die je nooit persoonlijk ontmoet hebt? Sinds een paar dagen weet ik dat het kan. Ik las de verhalen en gedichten van de wiskundige en dichter Arjen Sevenster. Hij is in 2019 overleden. Ik heb hem nooit gezien, nooit gesproken, nooit in zijn ogen gekeken, maar door zijn teksten kon ik wel in zijn ziel kijken en zo ontdekken dat ik een zielsverwant moet missen die ik nooit gesproken heb, maar die wel indrukwekkende woorden heeft nagelaten. Het zijn woorden die het verdienen om telkens weer opnieuw gelezen te worden.

Arjen Sevenster was een dapper mens. Dapper zoals hij het lot van zijn ongeneeslijke ziekte droeg, en dapper omdat hij ons zo eerlijk en openhartig deelgenoot wilde maken van het ziekteproces dat naar zijn onvermijdelijke einde heeft geleid. Op deze manier troost hij met zijn woorden

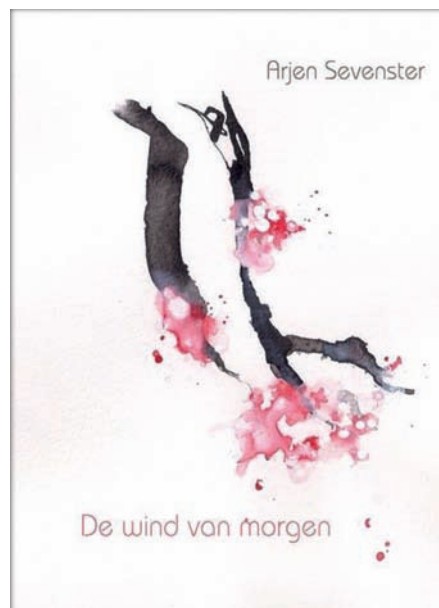
lotgenoten en geeft hij hun dierbaren inzicht in wat onzegbaar is.

Biografie

Eerst maar even de feiten: Arjen Sevenster, geboren in 1946, trad in de voetsporen van zijn vader en studeerde wiskunde. Tevens studeerde hij Japans, waarna hij voor vijf jaar naar Japan vertrok waar hij samen met zijn vrouw Lydia woonde en werkte. Hij vergrootte daar zijn kennis van het zen-boeddhisme en leerde mediteren.

Wiskunde en spiritualiteit bleken niet tegenstrijdig te zijn. Na terugkeer in Nederland werd hij acquisiteur wiskunde bij uitgeverij Elsevier. Hij kreeg drie kinderen en vier kleinkinderen. Toen hij gedichten ging schrijven, werden deze positief opgemerkt door de beroemde dichteres Vasalis. Door haar aangemoedigd, publiceerde hij twee dichtbundels, *Ogenblik* in 2016 en *Bloemen in de regen* in 2019.

In januari 2017 krijgt Arjen te horen dat hij aan een agressieve vorm van prostaat-kanker lijdt. Het zet zijn leven op zijn kop: "Mijn leven is verschoven van doen naar zijn, van aan dingen voorbijlopen naar een

Arjen Sevenster, *De wind van morgen*, In de Knipscheer, 2020, ISBN 9789062657643, 234 p., € 19,50.

Arjen Sevenster met twee van zijn kleinkinderen in Chicago, 2017

in het hier en nu beleven van de dingen, van een vanzelfsprekende autonomie naar een grote dankbaarheid voor alle hulp die ons geboden wordt.” Vanaf dat moment houdt hij via de e-mail ruim honderd vrienden en familieleden uitvoerig op de hoogte van zijn gezondheid, ziekenhuis- en doktersbezoeken, medicijnen en therapieën, en het leven dat daarnaast nog mogelijk is. Uit de kronieken die hij hen stuurt, blijkt hoe bewonderenswaardig goed hij erin slaagt met zijn nieuwe werkelijkheid om te gaan. Twee jaar lang maakt hij iedereen deelgenoot van zijn proces naar het onverbiddelijke einde op 2 februari 2019. Na zijn dood zijn de kronieken gebundeld in *De wind van morgen*.

Wiskundige, schrijver, dichter

De wind van morgen heeft geen inhoudsopgave, maar die zou erg overzichtelijk zijn geweest: eerst zes hoofdstukken getiteld Chemo-1, Chemo-2,..., Chemo-6, daarna twaalf hoofdstukken met de titels Controle-1, Controle-2,..., Controle-12. Hierin herkennen we misschien iets van de zakelijke systematiek van een wiskundige, net als in de rapportage van de aantallen witte en rode bloedlichaampjes, bloedplaatjes en de PSA-waarde van zijn bloed. Gelukkig blijft het daar niet bij. Achter de getallen gaat een moedige en gevoelige man schuil, die laat zien hoe hij probeert te leven met hoop en vrees, angst en pijn, maar ook geluk en dankbaarheid. Als hij de deur naar zijn ziel op een kier zet, laat

hij de wiskunde al snel achter zich. Als het slechter met hem gaat schrijft hij na het vermelden van de getallen: “Tot zover de feiten. Hoe bouw ik uit deze feiten een huis om in te wonen?” Het lukt hem. Arjen Sevenster bouwt een ontroerend huis met herinneringen en gedachten, kleine kamers en grote vergezichten. Een huis waarin de lezer meer dan welkom is. Was Arjen Sevenster een wiskundige die kon schrijven of een schrijver die kon dichten of was hij het gewoon alle drie? In zijn boek gaat het naadloos in elkaar over. Er zijn verhalen, gebeurtenissen, herinneringen en wijsheden, en ook zo’n veertig gedichten. Het zijn gedichten over zijn ziekte en andere thema’s, nieuwe en bestaande gedichten. Ze worden ingebed in het proces dat Arjen doormaakt. Ze staan op betekenisvolle plekken en krijgen zo een extra lading. Elk gedicht is sterk genoeg om op zichzelf te kunnen staan. Dat blijkt ook als we ze opnieuw — naast vele andere gedichten — tegenkomen in de dichtbundel *Bloemen in de regen*. Maar het worden juweeltjes als ze zijn ingebed in hun context, als ze zijn verbonden met het denken en leven van de dichter. Dan is het geheel veel meer dan de som der delen. Tegelijkertijd winnen de verhalen aan schoonheid door de poëzie waar ze naast staan, nee, herstel, waar ze van doordrongen zijn. Nog nooit ben ik zo’n natuurlijke symbiose van proza en poëzie tegengekomen. *De wind van morgen* is een Gesamtkunstwerk. Er is ook ruimte voor poëzie van anderen, onder an-

dere van de dichteres Vasalis die hem gestimuleerd heeft. Wat een geluk dat ze dat gedaan heeft, want zijn gedichten zijn de moeite waard, prachtig, gevoelig, spiritueel, ze toveren een glimlach op je gezicht. Hetzelfde gebeurt als je zijn proza leest. Arjen is meesterlijk in beeldspraak, zowel in zijn poëzie als in zijn proza. “Ik zie mijzelf als de kapitein van een schip dat goed op koers ligt. Echter, hoe gunstig de wind ook is die de zeilen doet bollen, hoe blauw ook de zee die het schip doorklieft, de angst voor de muiterij reist mee, want wat er in het vooronder gist en broeit, daar heeft de kapitein geen weet van.” Is dit poëtisch proza, of prozaïsche poëzie? Het is hoe dan ook beeldrijk, ritmisch en klankvol. Als zijn einde nadert en hij niet meer van zijn bed afkomt, schrijft hij: “De dag ligt log en lui op mij te wachten als een aangespoelde walvis.” Het staat gewoon in de lopende tekst, maar het is pure poëzie. Omgekeerd vinden we in zijn poëzie beschrijvingen van alledaagse gebeurtenissen die glanzen als pareltjes:

De week is als een buurmeisje
dat wij een winter lang niet zagen
en dat ons nu opeens begroet
met iets uitdagends in haar blik.’

Gandeweg krijgt hij steeds meer oog voor de gewone, kleine dingen dicht bij huis, waar hij kostbare miniatuurtjes van weet te maken. Maar ook de grote thema’s gaat hij niet uit de weg.

Het onafwendbare einde

De dood van mijn moeder

Mijn moeder is gestorven in mijn slaap
Een vrouw van weinig woorden heeft zij
de laatste klus alleen geklaard:
voor haar geen afscheid en geen tranen.

Zonder om te kijken of te groeten
ging zij ’s nachts van ons vandaan,
heeft zij nog een laatste woord gesproken,
hebben wij het niet verstaan.

Was alles wat gezegd kon worden
al gezegd, schoot taal tekort
voor wat wij wisten en ook voor

dat waarnaar wij gisten? Het raadsel
dat wij niet doorgrondten konden:
dat van haar leven en haar dood.

De moeder is niet gestorven in háár slaap,
maar in ‘mijn slaap’. Een goede dichter kan

met één woord alles omkeren. De ogenschijnlijk feitelijke beschrijving van wat gebeurd is, gaat over in vragen over de ondoorgroendelijkheid, het raadsel van het bestaan. De vorm doet denken aan een sonnet, veertien regels en een volta of chute na acht regels. Het metrum is vloeiend, maar het rijmschema voldoet niet aan de strakke eisen van een sonnet. Er is wel wat eindrijm: vandaan–verstaan; wat middenrijm: wisten–gisten, doorgronden–konden; en wat assonantie: slaap–geklaard; maar de dichter wilde zich kennelijk niet ophangen aan een veel-eisend rijmschema. Dat lijkt een goede keuze. De vorm is geen keurslijf geworden, versterkt de inhoud waar dat kan, maar is op tijd weer losgelaten. Op andere momenten, in andere gedichten probeert hij soms wél de regels wat strikter te hanteren, maar nergens is er dwang. De gedichten

lezen licht, zijn toegankelijk, alsof hij ze snel en losjes heeft genoteerd, maar schijn bedriegt. Uit de raak gekozen woorden en de feilloos opgebouwde ritmische zinnen blijkt dat er veel tijd en moeite geïnvesteerd is om deze losse toets te bereiken. “Zijn stijl is verzorgd”, schrijven andere recensenten. Dat klopt, maar dat klinkt zo afgemeten. Zijn werk is in de eerste plaats hartverwarmend en ontroerend, maar nooit sentimenteel.

Het boek bevat meer gedichten over de dood. Dat is uiteraard geen onverwachts thema voor iemand die zijn eigen dood onder ogen moet komen, die moet accepteren dat zijn einde nadert, die beseft dat iedereen, familie, vrienden en ook zijn lieve Lydia straks de draad weer op zullen pakken en door zullen gaan met hun leven zonder hem. Dat is een bittere pil, maar het boek is niet somber. Schoonheid en liefde blijven het telkens weer winnen van angst en pijn. Arjen richt zijn blik en gedachten steeds weer op wat er werkelijk toe doet in het leven en de lezer volgt hem met bewondering. Hij strooit met haiku’s, wijsheden uit het boeddhisme, spreuken en parabelen. En alles staat op de juiste plek. Mijn favoriet is de parabel van de aap met de noot in de fles:

“In India, zo wil de parabel, worden apen gevangen door op de bodem van een fles met een lange, nauwe hals een noot te leggen. De aap reikt met gestrekte vingers naar de lekkernij en omklemt de noot. Maar omdat zijn vuist te dik is om door de hals terug te kunnen, heeft hij zichzelf gevangengezet en zo treft de jager hem aan. Is mijn angst de noot, die ik maar hoeft los te laten om vrij te zijn, maar durf ik dat niet, omdat ik met mijn angst een deel van mijzelf zou loslaten?”

Zo word je als lezer meegenomen in de gedachten, gevoelens, twijfels en herinneringen van Arjen. Geleidelijk aan, maar niet chronologisch, krijg je een beeld van zijn levensloop. Er komen veel familieleden in voor, zijn ouders, zus, kinderen, kleinkinderen, zijn echtgenote Lydia, en veel dierbare, soms zonderlinge vrienden. Jarenlang was de hele wereld zijn spelen werkterrein. Hij maakte veel reizen voor werk en studie. Tot zijn grote vreugde kan hij in 2017 zijn zoon in Chicago nog bezoeken en in 2018 terugkeren naar Japan, waar hij samen met Lydia de beken-

de tempels in Tokio bezoekt, hij kan nog één keer mediteren op de plekken waar hij destijds het mediteren geleerd heeft. Maar gaandeweg wordt zijn wereld steeds kleiner. Eerst schrijft hij nog op treinstations en in cafés totdat hij steeds meer aan huis gebonden raakt. Daar wordt hij omringd en verzorgd door dierbaren. Ze vieren sinterklaas, zijn kleindochter tekent bloemen in de regen, en hij herkent het geluk in de kleine dingen, in sneeuwklonnes, een in vieren gedeelde gevulde koek, wolken, bloemen, zonlicht, uitzicht op het Spaarne. Totdat het hem niet meer lukt om daarmee de pijn in zijn benen, bekken, zijn hele lijf, te bezweren. Hij kijkt uit naar een paar bijzondere gebeurtenissen die nog in het verschiet liggen. Het is hem gegeven om ze allemaal nog mee te maken: De geboorte van zijn kleinzoon, de promotie van zijn zoon Bart die het wiskundige proefschrift schrijft dat zijn vader nooit voltooid heeft, het verschijnen van zijn dichtbundel *Bloemen in de regen*, hij laat zich via de e-mail interviewen voor het *Nieuw Archief voor Wiskunde* en dan valt het doek. De laatste zin wordt geschreven. De laatste zinnen zijn het moeilijkst, heeft hij al eerder geleerd van Vasalis. Toen zij hem vlak voor haar dood opbelde, schreef hij:

Nog even en je zou er niet meer zijn
Het laatste afscheid en de laatste pijn,
de laatste regel kwam in zicht:
de moeilijkste, zoals je zei,
van elk gedicht.

Zijn laatste zinnen in het boek zijn een gedicht voor zijn dochter Dieuwke. Ze zijn van een ontroerende schoonheid.

Dan droogt ze een voor een haar tranen
en lacht mij toe met ogen,
waaruit de droefheid niet verdwenen is
maar sluimert als een oud verhaal.

Ik heb Arjen postuum leren kennen in zijn woorden, zijn verhalen en gedichten. Het was een voorrecht en een genoegen. Dichter, denker, dierbare wiskundige, ik heb in jou geen vriend verloor, ik heb er een gevonden. ☺

Bibliografie van Arjen Sevenster

- 1 *Ogenblik*, Inner Peace Publications, 2016.
- 2 *Bloemen in de regen*, In de Knipscheer, 2019.
- 3 *De wind van morgen*, In de Knipscheer, 2020.